

REFERENCES

1. Yevtukh, M. B. (1990). Polipshennya pidhotovky vchytel's'kykh kadriv v umovakh perebudovy shkoly. [Improving the training of teaching staff in the context of school restructuring]. Kyiv.
2. Sen'ko, YU. V. (2007). *Evolutsiya predmeta diyal'nosti vchytelya*. [Evolution of the teacher's subject].
3. Bordenyuk, O. V. (1990). *Psykhologichni faktory profesijnoho samovdoskonalennya maybutnikh uchyteliv*. [Psychological factors of professional self-improvement of future teachers]. Kyiv.
4. Drayden, G., Vos, D. (2005). *Revolutsiya v navchanni*. [Revolution in education]. L'viv.
5. Pryadekho, A. N. (2007). *Samostiyna robota studenta yak dydaktychna problema*. [Student's independent work as a didactic].
6. Kremen', V. H. (2007). *Yakisna osvita v konteksti zahal'no tsyvilizatsiynnykh zmin*. [Quality education in the context of general civilizational changes]. Kyiv.
7. Hrahovs'ka, L. V., Nayd'onova, L. A. (2007). *Pidhotovka y atestatsiya naukovykh kadriv vyshchoyi kvalifikatsiyi: problemy i rezervy yakosti*. [Training and certification of highly qualified scientific personnel: problems and reserves of quality]. Kyiv.
8. Savchenko, O. YA. (2007). *Teoretychni pidkhody do vyznachennya yakosti shkil'noyi osvity*. [Theoretical approaches to determining the quality of school education]. Kyiv.
9. Panova, L. D. (2007). *Rol' munitsypal'noyi metodychnoyi sluzhby u stvorenni systemy bezperervnoyi profesijnoyi osvity*. [The role of the municipal methodical service in creating a system of continuous professional education].
10. Prokopenko, I. F. (2008). *Profesijne samovyznachennya molodoyi heneratsiyi ukraiyins'koyi intelihentsiyi: problemy i chynnyky vplyvu*. [Professional self-determination of the young generation of the Ukrainian intelligentsia: problems and influencing factors].
11. Sysoyeva, S. O. (2008). *Tvorchist' i tekhnolohiyi u naukovykh doslidzhennyakh neperervnoyi profesijnoyi osvity*. [Creativity and technologies in scientific research of continuing professional education]. Kyiv.
12. Honcharenko, S. U. (2008). *Fundamentalizatsiya profesijnoyi osvity yak dydaktychnyy pryntsyp osvity*. [Fundamentalization of professional education as a didactic principle of education]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КУЧАЙ Тетяна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II.

Наукові інтереси: професійне самовдосконалення фахівців в умовах неперервної освіти.

ГОНЧАРУК Оксана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природоохорони України.

Наукові інтереси: професійне самовдосконалення фахівців в умовах неперервної освіти.

РОКОСОВИК Наталія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та літератури іноземної філології та перекладу Інституту філології та масових комунікацій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Наукові інтереси: професійне самовдосконалення фахівців в умовах неперервної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KUCHAY Tetyana Petrovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Pedagogy, Psychology, Elementary, Preschool Education and Management of Educational Institutions, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: professional self-improvement of specialists in the conditions of continuous education.

HONCHARUK Oksana Mykolayivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Pedagogy of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,

Circle of scientific interests: professional self-improvement of specialists in the conditions of continuous education.

ROKOSOVIK Nataliya Vasylivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature of Foreign Philology and Translation of the Institute of Philology and Mass Communications of the Open International University of Human Development «Ukraine».

Circle of scientific interests: professional self-improvement of specialists in the conditions of continuous education.

Стаття надіслана до друку 28.07.2023 р.

УДК 374.7 (410) (075.8)

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2023.04.041

ОРОС Ільдико Імріївна –

доктор філософії, доцент, президент Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7300-9362>

e-mail: ildiko@kmf.uz.ua

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ У ФРАНЦІЇ ТА БЕЛЬГІЇ

ОРОС Ільдико Імріївна. ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ У ФРАНЦІЇ ТА БЕЛЬГІЇ

У статті схарактеризовано організацію освіти дорослих в окремих зарубіжних країнах: Франції та Бельгії. Розглянуто освіту дорослих у Франції, що значно різниться від освіти дорослих інших країн Європи. Показано роль організацій ГРЕТА. Показано особливості освіти дорослих у Бельгії, де навчання дорослих використовує індивідуальний підхід, базується на принципах андрагогіки, враховує в осіб внутрішні мотиваційні процеси.

Ключові слова: освіта дорослих, зарубіжні країни: Франція, Бельгія, ГРЕТА, індивідуальний підхід, андрагогіка.

OROS Ildiko Imrievna. ADULT EDUCATION IN FRANCE AND BELGIUM

The article describes the organization of adult education in certain foreign countries: France and Belgium.

Adult education in France is significantly different from adult education in other European countries, in that a significant role in its organization and financing belongs to the state, the French Ministry of National Education, and regional education authorities. The country has a detailed system of legal acts, an important aspect of which is the relationship between the state, entrepreneurs and citizens.

Adult education in France is considered, which is significantly different from adult education in other European countries. The role of GRETA organizations, which represent the main structure aimed at ensuring professional training of the adult population and increasing the competitiveness of specialists on a global scale, is shown. GRETA offers educational programs that are aimed at individual requests of different segments of the population, complex or disciplinary.

The features of adult education in Belgium are shown, where adult education uses an individual approach, is based on the principles of andragogy, and takes into account internal motivational processes in individuals.

The main tasks of the educational process of the adult population of Belgium are the formation of communication and basic skills, the application of acquired knowledge to solve problems of daily life, the development of independence in decision-making and interest in activities that contribute to the development of imagination and imaginative thinking. Teachers of the adult population are subject to strict requirements, which are prescribed in the «Profile of a Literacy Teacher» collection. The problems of the prerequisites for the emergence of functional illiteracy in the adult population have been studied.

Keywords: adult education, foreign countries: France, Belgium, GRETA, individual approach, andragogy.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Актуальність висвітлення питань освіти дорослих у розвинених країнах світу зумовлена тим, що аналіз розвитку освіти дорослих необхідний для з'ясування зв'язку між теорією освіти дорослих і практикою, для виявлення тенденцій і уникнення недоліків у плануванні освіти дорослих у майбутньому [2, с. 56–58].

У сучасному суспільстві освіта дорослих (adult learning) набула великого значення. Щоб задовольнити вимоги економіки, в якій застосовуються все нові й нові технології, і глобального ринку праці з його жорсткою конкуренцією, робітники вимушені адаптуватися до технологічних змін упродовж періоду всієї трудової діяльності. У зв'язку із демографічними змінами, в результаті яких зростає частка людей похилого віку, необхідним є включення в трудові відносини більшої частини населення, яке знаходиться в працездатному віці. Адже освіта дорослих – це природний спосіб задовольнити потреби у підвищенні рівня кваліфікації або й, навіть, у зміні професії. Важливість освіти дорослих підкреслюється у політичних рішеннях, наприклад, у європейській стратегії економічного розвитку, прийнятій у 2010 році на 10 років «Європа – 2020» [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури засвідчив, що впродовж останнього десятиріччя українськими науковцями активно здійснювалися порівняльно-педагогічні дослідження розвитку освіти у найбільш розвинених країнах – США, Німеччині, Канаді, Франції, Великій Британії та ін., досліджувалися різні аспекти сучасної освітньої політики, тенденції розвитку освіти (Н. Абашкіна, М. Лещенко, Н. Лавриченко, О. Матвієнко, О. Огієнко, Л. Пуховська, А. Сбруєва, Л. Хомич та ін.).

Значний інтерес становлять праці зарубіжних і українських науковців з проблем неперервної освіти (Ж. Делор, Е. Джелпі, Е. Едвардс, Д. Кідд, Е. Фор, Д. Хьюсман, Б. Вульфсон, О. Джуринський, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, С. Сисоєва та ін.), вплив глобалізаційних процесів на розвиток освіти (В. Андрущенко, А. Коломієць, В. Кремень та ін.).

У контексті нашого дослідження важливими є праці вчених з проблем освіти дорослих: С. Архіпової, Л. Лук'янової, Л. Сігасової, Б. Ступарика та ін.

Мета статті. Ми поставили за мету коротко характеризувати організацію освіти дорослих в окремих зарубіжних країнах: Франції та Бельгії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо особливості освіти дорослих у Франції. Що стосується роботи з дорослим населенням Франції, то нами виділено особливості нової форми організації неперервної професійної освіти дорослих у цій країні – освітньої структури ГРЕТА.

Освіта дорослих у Франції має тривалу історію. Початок організованої освіти дорослих відноситься до кінця XVIII ст., однак до XX ст. вона не була предметом законодавчого регулювання. До початку XX ст. розвиток професійної підготовки зазнавав тиску з боку економічних факторів. Зміни у промисловості збільшували попит на кваліфіковану робочу силу, для чого організовувалися курси для дорослих, які давали учням додаткову загальну освіту і базову професійну підготовку. В XX ст. законодавча діяльність у сфері освіти дорослих активізувалася. Заслужують на увагу закони 1971 р. і 1973 р., на яких нині базуються всі положення, що регулюють систему неперервної освіти та підвищення кваліфікації кадрів. Значущим у той час було те, що у 1973 році міністерством національної освіти Франції було створено об'єднані центри з підготовки викладачів для освіти дорослих (CIFFA); об'єднання навчальних закладів (GRETA); засновано посади уповноважених академій з неперервної роботи (DAFCO).

Організації ГРЕТА являють собою основну структуру, яка забезпечує професійну підготовку дорослих і підвищення кваліфікації фахівців у національному масштабі. Університети в цьому плані знаходяться на другому місці. Організації ГРЕТА оновлюють різні види підготовки для дорослого населення; щоб індивідуалізувати підготовку, розвивається практика залікових одиниць [2, с. 56–58].

Із заснуванням організацій ГРЕТА відбуваються значні зміни в організації освіти дорослого населення:

- зав'язуються партнерські зв'язки, укладаються угоди з крупними підприємствами;
- розробляється концепція професійних груп;
- засновано сертифікат про загальну освіту, що сприяло доступу до залікових одиниць загальної підготовки і давало можливість одержати сертифікат професійної придатності (CAP) [1].
- створена «Постійна група з боротьби з неграмотністю», завданням якої є вивчення ситуації з неграмотністю і розробка програм для роботи з дорослими щодо її ліквідації;
- використовуються нові технології у виробництві, що вимагає нової кваліфікації робітників [5].
- міністерство національної освіти проводить політику оновлення дипломів і оновлення сертифікатів CAP і BEP. Новий диплом уведено у 1985 р. – професійний бакалавр. У зв'язку із оновленням сертифікатів (CAP та BEP) створюються постійні центри національної освіти;
- міністерство національної освіти сприяє створенню індивідуалізованих педагогічних майстерень і міжінституціональних центрів оцінки компетентності (CYBC);
- проводиться подальша інформатизація системи освіти дорослих. Система ГРЕТА вступає у французьку програму «Комплекс» [1]. Представники академій з неперервної освіти (DAFCO) і фахівці ГРЕТА підключаються до програми й розвивають численні товариства, які узагальнюють і розвивають існуючу практику міжінституційного співробітництва [4, с. 152].

У 90-і роки XX ст. Міністерство національної освіти Франції видає декрети про організацію і функціонування ГРЕТА, декрети й циркуляри з питань персоналу, що працює в галузі освіти дорослих.

Освіта дорослих у Франції значно відрізняється від освіти дорослих інших європейських країн, тим, що в її організації і фінансуванні значна роль належить державі, Міністерству національної освіти Франції та регіональним органам освіти. В країні детально розроблена система правових актів, важливим аспектом яких є взаємовідносини держави, підприємств і громадян. Фінансування освіти дорослих – курсів підготовки й перепідготовки дорослого населення – здійснюється владою. Крім того слід зазначити, що у Франції всі підприємства з штатом понад ніж 10 осіб фінансують програми з підготовки кадрів шляхом сплати податків обсягом 2 % від загального річного фонду заробітної платні. Як зазначає О. Голотюк [1], державні заклади вищої освіти фінансуються державою, тому навчання в них майже безплатне. Університетська вища освіта є переважно державною і відносно дешевою (від 600 доларів щоріч-

но). Доступ до першого циклу отримують абітурієнти, які мають диплом бакалавра.

Фундаментальними завданнями неперервної професійної освіти є:

- адаптація форм професійного навчання до умов праці й зайнятості;
- розв'язання проблем, одержання необхідних знань і вмінь для всіх дорослих незалежно від віку й соціального статусу;
- підвищення культурного рівня громадян.

При цьому загальна підготовка часто виступає необхідним доповненням, а інколи й попередньою умовою для виконання спеціалізованих функцій.

Управління освітою у Франції практично повністю знаходиться в компетенції Міністерства національної освіти, але нині тенденції до децентралізації носять все більш виражений характер. Адже вже сам поділ Франції на 28 регіонів, кожен з яких очолює префект, є передумовою до децентралізації. Однак, вся освітня система Франції знаходиться під жорстким контролем Міністерства національної освіти. На національному рівні управління вищою освітою ставить перед собою завдання у визначенні центрів подальшої вищої університетської освіти. Згідно з указом президента Франції від 15.12.1997 р. ці центри виконують завдання щодо сприяння розвитку подальшої вищої освіти [4, с. 152].

Управління системою освіти дорослих у Франції здійснюється нині на трьох рівнях:

- на національному рівні – дирекції ліцеїв і коледжів Міністерства освіти;
- на регіональному рівні – уповноважені з неперервної освіти академій (28 територіальних управлінь освітою);
- на місцевому рівні – центри ГРЕТА.

Провідним методологічним підходом у процесі освіти дорослих є культурологічний підхід, який визначає напрям інших підходів – системного, аксіологічного і діяльнісного, тобто традиційних, а також нетрадиційних (герменевтичний, процесуально-проектний) підходів.

Проведене Р. Теслею дослідження підтвердило, що професійна освіта дорослих «є невід'ємною і в той же час окремою частиною французької системи освіти. Як соціально-педагогічне явище, освіта дорослих розглядається як чинник соціалізації і засіб досягнення певного рівня освіченості, загальної культури і професійної компетентності, яке відповідає соціальним і особистісним потребам дорослого як суб'єкта навчальної і трудової діяльності». Освітні програми структури ГРЕТА розроблено відповідно до рівнів професійної кваліфікації:

- рівень V – аналог сертифіката щодо професійної придатності (CAP) або сертифіката професійних знань (BEP), який відповідає двом рокам навчання на другій ступені се-

- редньої освіти (останні два роки французької середньої школи);
- рівень IV – аналог атестата зрілості або Сертифіката (BEP), який відповідає трьом рокам навчання на другому ступені середньої освіти (останні три роки французької середньої школи), тобто аналог диплома про закінчення французької середньої школи;
 - рівень III – аналог сертифіката старшого інженера-техніка (BTS), диплома про закінчення Технологічного університету (DUT) або свідоцтва про закінчення першого циклу закладу вищої освіти, який відповідає двом рокам навчання у французькому закладі вищої освіти;
 - рівень II – аналог Licence professionnelle або свідоцтва про закінчення другого циклу закладу вищої освіти, який відповідає трьом рокам навчання у французькому закладі вищої освіти, тобто аналог бакалавра [2, с. 57].

Причиною появи у Франції такої структури як ГРЕТА став наслідок загальних тенденцій розвитку освіти дорослого населення.

Як видно із зазначеного, національна освітня структура ГРЕТА нині являє собою основну організацію, що займається неперервною професійною освітою дорослих у Франції. Освітні програми, що пропонуються ГРЕТА, відповідають індивідуальним запитам різних верств населення. Навчання в ГРЕТА відбувається в тому тем-

пі, який підходить для дорослого, що навчається. Це може бути комплексне або дисциплінарне навчання.

Форми, види, а також зміст навчання дорослих змінюється з політичними, економічними, соціальними та культурними змінами.

Розглянемо особливості освіти дорослих у Бельгії. До складу Бельгії входять 3 мовні спільноти – фланомовна, франкомовна та німецькомовна. На тлі федерального устрою, мовного розшарування населення існують проблеми. Сучасний ринок праці промислово розвинених країн пред'являє високі вимоги до фахівців галузей економіки. Становлення громадянина вимагає володіння функціональною грамотністю, сформованих знань і вмінь, відсутність або недостатність яких призводить до функціональної неграмотності дорослих у контексті соціально-економічних умов, що може супроводжуватися відсутністю у робітників відповідних сертифікатів і неспроможністю здобувати подальшу освіту з метою набуття професійних навичок, які відповідають вимогам ринку праці. Розв'язання цієї проблеми зв'язане із подоланням безробіття [3, с. 4].

У країні ведеться боротьба з неграмотністю дорослого населення, в результаті чого підвищується грамотність населення. У табл. 1 представлена динаміка рівня грамотності дорослого населення в період із середини XIX до середини XX століття.

Таблиця 1

Рівень грамотності дорослого населення в період з середини XIX до середини XX століття (у % до загальної кількості населення)

Рік	1866	1910	1920	1930	1947
Доросле населення (у %)	47	75	92	94	97

Джерело: таблиця складена автором на основі джерел: [3, с. 64–65; 11, с. 45–48].

Дані таблиці свідчать, що в період із середини XIX до середини XX століття неграмотність населення поступово зменшувалась. Якщо в середині XIX століття майже половина населення була неграмотною, то в середині XX століття неграмотність становила всього 3%. Масова грамотність стала наслідком освітніх реформ, які проводились у Бельгії у XX ст. Поряд із зменшенням загальної неграмотності дорослого населення з'являлася неграмотність функціональна. Одним із факторів, що зумовлюють появу функціональної неграмотності у Бельгії, є міграційні процеси. Зокрема імігранти з мусульманських країн становлять помітну частку осіб, що прибувають до Бельгії [3, с. 19–75].

На початку XXI століття виникають нові види грамотності: критична грамотність (critical literacy); інтегральна грамотність (integral literacy); ідеологічна грамотність (ideological literacy), автономна грамотність (autonomous literacy) та ін. як складові поняття «функціональна грамотність» [7, с. 114–125].

Громадські організації розробили, створили й розвинули мережу закладів, що здійснюють професійне навчання та проводять курси базової освіти для дорослих із низьким рівнем письменності. Вони також оприлюднили інформацію про існування загальної та функціональної неграмотності серед населення Бельгії [10, с. 1–15].

Федеральний уряд Бельгії делегував повноваження стосовно управління освітою мовним спільнотам, і відповідні міністерства визначають завдання, напрями й умови для всебічного розвитку та професійного зростання особистості.

З 1989 р. інститути неперервної освіти дорослих фінансуються урядом. Це в основному кошти із бюджету спільнот та, крім того, реєстраційні внески, які є дуже низькими й диференційованими. Для безробітних і осіб, які мають статус біженців, вони є символічними [8, с. 35].

Різні спільноти Бельгії розв'язують питання структуризації освіти дорослих по-різному. У Фландрії базова освіта дорослих, а відтак і навчан-

ня грамотності є елементом системи освіти дорослих і підпорядковується відповідним міністерствам, їхнім програмам і декретам. Уряд франкомовної спільноти вбачає завдання освіти дорослих насамперед як допомогу у працевлаштуванні і освоєнні відповідних для цього навичок. У франкомовній спільноті найбільшим сектором формальної освіти, що надає послуги з освіти для дорослих, є освіта соціального розвитку під керівництвом Міністерства освіти. Натомість у системі освіти дорослих німецькомовної спільноти основна увага приділяється неперервній освіті й навчанню з метою подальшого працевлаштування. Отже, навчання грамотності у кожній із спільнот має свої особливості.

Базова освіта дорослих пропонує курси на рівнях початкової та середньої освіти:

- фламандська мова як рідна (навчається 6,3% дорослого населення);
- інформаційно-комунікаційні технології (навчається 8,9% дорослого населення);
- суспільні науки – формування базових соціальних навичок (навчається 6,7% дорослого населення);
- математика (навчається 2,2% дорослого населення);
- французька та англійська мови – початковий курс (навчається 1% дорослого населення) [3, с. 119, 130, 136].

Певну роль в освіті дорослого населення відіграє підготовка вчителів для навчання дорослих. Для цього існують курси професійного розвитку тривалістю 6–20 днів на рік і охоплюють такі компоненти як аналіз наслідків функціональної неграмотності і методика роботи з дорослими учнями. Дослідники створили довідковий документ «Профіль учителя грамотності», в якому описано знання, вміння, навички, здібності, поведінку, якими має володіти вчитель грамотності [9, с. 1–9]. До того ж, названий документ охоплює навички й уміння вчителя грамотності: здатність до самооцінки; здатність заохочувати дорослих учнів до участі у навчанні; знання основ психології дорослих; знання різних методик навчання дорослих учнів; уміння працювати в команді, розробляти проекти. З 2005–2006 навчального року дві школи соціальної допомоги додали до навчальних планів курс обсягом 1620 годин, який дає можливість отримання кваліфікаційного рівня «Учитель грамотності». Заняття на курсах проводять викладачі та експерти в галузі грамотності [3, с. 124–125]. З 2007 р. п'ять ЦОД (Дата-центр в Європі) розпочали навчальну програму для підготовки вчителів дорослих у Бельгії. Вона пропонує професійне навчання, що складається з 280 годин (причому 120 годин відводиться на практичні заняття), і готує вчителів для освіти дорослих. Освоєння курсу дає можливість отримання сертифіката [8, с. 33].

Із зазначеного витікає, що навчання функціональної грамотності дорослих у Бельгії базується

на принципах андрагогіки. Воно використовує індивідуальний підхід і враховує внутрішні мотиваційні процеси в осіб, що навчаються. До освіти, які навчають дорослих функціональної грамотності, ставляться суворі вимоги, що визначаються збіркою правил і вимог «Профіль учителя грамотності».

Сформульовано поняття: грамотність і функціональна грамотність; досліджено передумови виникнення проблеми функціональної неграмотності дорослого населення.

Основними завданнями навчання функціональної грамотності дорослого населення Бельгії є формування базових, комунікативних навичок, розвиток самостійності у прийнятті рішень і застосуванні освоєних знань для розв'язання проблем щоденного життя, розвиток зацікавленості у читанні як виду діяльності, що сприяє розвитку образного мислення та уяви.

Висновки та перспективи подальших розвідок напреду. Схарактеризовано організацію освіти дорослих в окремих зарубіжних країнах: Франції та Бельгії.

Розглянуто освіту дорослих у Франції, що значно різниться від освіти дорослих інших країн Європи. Показано роль організацій ГРЕТА, що являють основну структуру, спрямовану на забезпечення професійної підготовки дорослого населення і підвищення конкурентоздатності фахівців у глобальному масштабі. ГРЕТА пропонує освітні програми, які спрямовані на індивідуальні запити різних верств населення, комплексні або дисциплінарні.

Показано особливості освіти дорослих у Бельгії, де навчання дорослих використовує індивідуальний підхід, базується на принципах андрагогіки, враховує в осіб внутрішні мотиваційні процеси. Основними завданнями освітнього процесу дорослого населення Бельгії є формування комунікативних навичок та базових, застосування освоєних знань для розв'язання проблем щоденного життя, розвиток самостійності у прийнятті рішень та зацікавленості видах діяльності, що сприяють розвитку уяви та образного мислення. До викладачів дорослого населення ставляться суворі вимоги, які прописані у збірці «Профіль учителя грамотності». Досліджено проблеми передумови виникнення функціональної неграмотності дорослого населення.

Перспективами для подальших розвідок напреду є вивчення освіти дорослих інших країн Європи та виокремлення прогресивних ідей.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Голотюк О. В. Система вищої освіти Франції. 2013. Взято з [http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/421/1/Вища освіта Фр.pdf](http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/421/1/Вища%20освіта%20Фр.pdf).
2. Тесля Р. В. Освіта дорослих Франції: історія, досвід, перспективи впровадження в українську систему освіти // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III (25). 2013. С. 56–58.

3. Фучила О. М. Організація навчання функціональної грамотності у системі освіти дорослих Бельгії : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Олена Миколаївна Фучила. Хмельницький : Б.в. 2012. С. 192.
4. Brucy, G. Histoire de l'éducation. Histoire des diplômes de l'enseignement technique et professionnel (1880-1965). l'Etat, l'Ecole, les Entreprises et la certification des compétences. Paris: Belin. 1998. C. 152.
5. Cohen-Scali, V. (2000). Alternance et identité professionnelle. Formation permanente, éducation des adultes. Paris: PUF.
6. European Commission. Update Report to the Study to quantify and analyse the VAT Gap in the EU-27 Member States. 2014. Retrieved from https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/docs/body/vat_gap2012.pdf
7. Evans E. J. Autonomous literacy or social practice? Students' constructions of technology literacy. Journal of Literacy and Technology, 5 (1). 2005. C. 114-125.
8. Flemish Community of Belgium. National report on the development and state of art of adult learning and education (ALE). 2008. Retrieved from <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Education/QuestionnaireEducation/Belgium.pdf>
9. Formateur en alphabétisation. Profil professionnel. Conseil supérieur de l'enseignement de Communauté française. (2002). Retrieved from <http://www.lire-et-ecrire.be/Missions-taches-et-competences?lang=fr>.
10. Maroun, E. Professional development in the field of literacy and basic education. State of the art in Belgium. Lyon: National Agency to Fight Illiteracy (ANLCI), 2007. P. 1-15.
11. Ruwet, J., & Wellemans, Y. L'analphabétisme en Belgique (XVIIIème – XIXe siècle). Louvain: Bibliothèque de l'Université, 1978. P. 45-48.
3. Fuchyla, O. M. (2012). *Orhanizatsiya navchannya funktsional'noyi hramotnosti u systemi osvity doroslykh Bel'hiyi*. Khmel'nyts'kyy. [Organization of functional literacy training in the adult education system of Belgium]. Khmelnytsky.
4. Brucy, G. (1998). Histoire de l'éducation. Histoire des diplômes de l'enseignement technique et professionnel (1880-1965). l'Etat, l'Ecole, les Entreprises et la certification des compétences. Paris: Belin.
5. Formateur en alphabétisation. Profil professionnel. Conseil supérieur de l'enseignement de Communauté française. (2002).
6. European Commission. (2014). Update Report to the Study to quantify and analyse the VAT Gap in the EU-27 Member States.
7. Evans, E. J. (2005). Autonomous literacy or social practice? Students' constructions of technology literacy. Journal of Literacy and Technology.
8. Flemish Community of Belgium. (2008). National report on the development and state of art of adult learning and education (ALE).
9. Formateur en alphabétisation. Profil professionnel. Conseil supérieur de l'enseignement de Communauté française. (2002).
10. Maroun, E. (2007). Professional development in the field of literacy and basic education. State of the art in Belgium. Lyon: National Agency to Fight Illiteracy (ANLCI).
11. Ruwet, J., & Wellemans, Y. (1978). L'analphabétisme en Belgique (XVIIIème – XIXe siècle). Louvain.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ОРОС Ільдико Імріївна – доктор філософії, доцент, президент Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх педагогів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

OROS Ildiko Imrievna – Doctor of Philosophy, associate professor, president of the Ferenc Rakoti II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: professional training of future specialists.

Стаття надіслана до друку 25.08.2023 р.

REFERENCES

1. Holotyuk, O. V. (2013). *Systema vyshchoyi osvity Frantsiyi*. [System of higher education in France].
2. Teslya, R.V. *Osvita doroslykh Frantsiyi: istoriya, dosvid, perspektyvy vprovadzhennya v ukrayyns'ku systemu osvity*. [Adult education in France: history, experience, prospects of implementation in the Ukrainian education system].

УДК 378.011.3-051

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2023.04.046

ПОТАПЧУК Тетяна Володимирівна –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1680-6976>

e-mail: tatvolod@ukr.net

МІРОШНІЧЕНКО Валентина Іванівна –

доктор педагогічних наук, професор, начальник кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3931-0888>

e-mail: mvi_2016@ukr.net

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХІМІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗВО

ПОТАПЧУК Тетяна Володимирівна, МІРОШНІЧЕНКО Валентина Іванівна. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХІМІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗВО

У статті розкрито основні аспекти професійної самореалізації майбутніх учителів хімії, які включають особистісно-професійний потенціал, готовність до самореалізації в освітньому процесі та бажання досягати нових вершин у навчанні і вихованні.